

Zihinsel Engelli Bireylerin Arkadaş İlişkileri Geliştirmede Grupla Müzik Etkinliklerinin Öneminin Değerlendirilmesi

Assessment of Importance of Music Events on Development of the Friend Relationships by Individuals with Intellectual Disabilities

M.Abdulbaki KARACA*

Hakan SARI**

İsa AĞCA***

Öz

Müzik, birey henüz anne karnında iken insan hayatına girmekte ve yaşamı boyunca da onu etkisi altına almaktadır. İçine girdiğimiz yeni binyılda müziğin sadece estetik bir değer olarak kalmayıp birçok alanda insanoğlunun yararına kullanılacağı düşünülmektedir (Artan, 2001). Müziğin bireyin duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde olumlu etkisinin bilinmesine rağmen Türkiye’de müzik etkinliklerinin arkadaş ilişkilerini geliştirmedeki önemine yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada zihinsel engellilerin arkadaş ilişkileri geliştirmelerinde müziğin nasıl bir yere sahip olduğu incelenmiştir. Zihinsel engellilerden oluşan öğrenci gruplarına 4 ay boyunca saz, neyden oluşan müzikal aletler kullanılarak etkinlikler düzenlenmiştir. Araştırmada müzik çalınan ortamda öğrenci rahatlar mı, arkadaşları ile beraber öğrenci ritim tutar mı, arkadaşları ile katıldığı müzik etkinliklerinden zevk alır mı, arkadaşları ile etkinlik öncesi ve sonrasındaki uyum düzeyi arasında bir fark gözlemlediniz mi gibi sorulara yanıt arandı. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı zihinsel engelli öğrencilere uygulanan müzikal etkinliklerin arkadaş ilişkilerini nasıl etkilediğiyle ilgili ailelerin bilgi ve görüşlerini almaktır. Bu araştırma 2015-2016 öğretim yılında Kahramanmaraş il merkezinde Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezinde zihinsel engelli çocuğu bulunan 20 veliyi kapsamaktadır. Araştırmanın verileri nitel veri toplama tekniklerinden Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme verilerinin analizinde Betimsel Analiz Tekniği kullanılmıştır. Yapılan araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre müziğin sadece derse konsantre olma gibi faydalarla sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca grupla müzik etkinliklerinin hafif derecede zihinsel engelli bireylerin sosyal iletişimlerine büyük ölçüde faydalar sağladığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Müzik, Arkadaş ilişkisi

Abstract

Coming into human life when an individual was unborn, music exercises influence over him/her for the life. In this new millennium that we are in, music not only remains as a aesthetic value but also is considered to be able to be used for the benefit of human beings (Artan, 2001). Although the positive effect of music on the emotional and social development of an individual, it is obvious that in Turkey, there are scarce amount of studies investigating its effect on the development of friend relationships. Therefore, this study investigates the role of music on the development of friend relationships by the individuals with intellectual disabilities. Events involving musical instruments such as *Saz* – a stringed instrument, *Ney* - an end-blown flute - were held for the groups of students with intellectual disabilities for 4 months. The study sought answers to the questions ‘Do the students relax in an environment where music is played?’, ‘Does a student tap out the rhythm of music together with his/her friends?’, ‘Do they get pleasure out of the musical events in which they attend with their friends?’, ‘Did you observe any difference in their pre- and post-activity levels of harmony with their friends?’. Hence, the study aims to inquire about, and receive opinions on how the music activities intended for the students with intellectual disabilities affect the friend relationships from their parents The study was conducted on 20 parents their children with intellectual disabilities affect of whom attend to the Special Education Rehabilitation Centre located in the provincial centre of Kahramanmaraş in the school year of 2015-2016. The data for the study were collected by using the qualitative data collection technique ‘Semi-Structured Interview’. Descriptive Analysis technique was used to analyze the data collected through the interview. The findings from the study show that music provides not only benefits such as helping concentration on the lesson etc. It has been revealed that music activities in a group significantly contribute to the social interaction of the individuals with moderate intellectual disabilities.

Keywords: Special Education, Music, Friend Relationship

* Arş.Gör. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, akaracaegitim@gmail.com

** Prof.Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, hsari@gmail.com

*** Öğretmen, Milli Eğitim, perspektif_121@outlook.com

Giriş

Arkadaşlık genel olarak gönüllü, sosyal-duygusal ihtiyaçları karşılayan, karşılıklı sevgilerin paylaşıldığı, kişisel ilişki biçimi olarak ifade edilebilir (Demir ve Özdemir, 2010; Yager, 2002). Gülay (2009) ise akranlarla kurulan ilişkileri aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünü olarak tanımlamaktadır. Fehr (1996) arkadaşlığın gelişmesinde çevresel faktörlerin öneminden bahsederken aynı fiziksel çevrede yaşayan insanlar farklı çevrelerde yaşayanlara göre daha kolay arkadaş olduklarını belirtmiştir. Arkadaşlıkların sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki faydaları kabul görülen bir gerçektir.

Giddens ve Gloeckner (2005) içinde yaşanan kültürel yapının, kişinin davranışlarını şekillendirdiğini belirtir. Bir gruba ait olmanın kişisel bir gereksinim olduğunu ifade eden Gordan (2010) aidiyeti, bireyin kendisi için önemli gördüğü çevre tarafından bilinmeyi, kabul edilmeyi, sevmeyi ve değerli bulunup güvenilmeyi istemesi sonucunda yaşama yansıyan, doğuştan gelen bir gereksinim olarak düşünmektedir. Bireylerin bir gruba ait olma isteğine sahip olan sosyal varlıklar olduklarını ve bireyler için en zor durumun sosyal ortamdan kopma, yalnız kalma, reddedilme duygusu olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin ait olma duygusu ile etrafındaki kişiler tarafından sevilme, kabul ve saygı görme duyguları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Raffini,1996). Okul toplumunun en önemli üyeleri olarak adlandırılan öğretmenler ve akranları tarafından sosyal olarak desteklenen öğrencilerin, okullarına yönelik aidiyet geliştirebilecekleri ileri sürülebilir. Aidiyetin temelinde bireyin kendisini bir grubun üyesi olarak hissetmesi yer almaktadır (Uslu, 2012). Arkadaşlar ve öğretmenlerden oluşan okul toplumuna karşı öğrencilerin aidiyet duygusu geliştirmesi önem arz etmektedir. Finn (1989) okuldaki ders dışı sosyal etkinliklere düzenli olarak katılan öğrencilerin okul toplumuna karşı aidiyet duygularının gelişeceğini ve bunun sonucunda okulun öğrencilerin hayatında önemli bir yere sahip olacağını belirtmiştir.

Kişinin kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar edinme ve bireyin müziksel davranışını amaçlı olarak kendi yaşantısı aracılığıyla geliştirme bir süreç olarak ifade edilmektedir (Davis, 1997). Müzik eğitimi, bu noktada önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle çocukların sosyal, kişisel ve arkadaş ilişkilerini geliştirmede müziğe dayalı aktiviteler olumlu katkılar sağlamıştır. Şarkı söylemek veya müzik yapmak gibi sosyal aktiviteler çocuklarda problem çözme, karar verme, dikkat ve koordinasyon kazanma gibi beceriler kazandırırken aynı zamanda bir gruba dahil olma ve grup kimliği oluşturma konusunda da pozitif etkileri görülmektedir (Harrison, 2011).

Müzik eğitime verilen önem cumhuriyetle birlikte artmış ve ilkokuldan itibaren öğrenciler müzik eğitimi almaya başlamışlardır (Uçan, 1994; Şahin ve Duman, 2008). Başlangıçta normal okullarda öğretim programı içinde bir ders olarak düşünülen müzik eğitimi günümüzde özel gereksinimli bireylerin toplumsal uyum ve sosyal ilişkilerini geliştirilmesine yönelik uygulanan eğitimlerin önemli bir parçası haline gelmiştir (Eren, 2014). İnsan yaşamından örnekler düşündüğümüzde yetişkinler ve çocuklar çoğu zaman duydukları bir müziğin etkisinde kalır, gün boyu o melodiyi mırıldanır ve bazen elleri ve ayakları ile eşlik edebilirken bazen de bu müziği duyduklarının farkında bile olmayabilirler. Müzik özü itibarı ile eğitsel bir niteliğe sahiptir (Artan, 2001). Ayrıca müzik eğitimi insanın sosyal ve duygusal yönünü geliştiren insani bir hak olarak görülmektedir (Uçan, 1996). Blythe (1998) ise insan hayatında müziğin doğal bir eğitimci olduğunu söyler. Zihin engelli çocuklar için müzik programları planlanırken, amaçlar belirlenirken bu çocukların gelişim düzeyleri ve hazırbulunuşluluk düzeylerine göre mutlaka basitten zora doğru bir sıra izlenmelidir. Amaçların hemen gerçekleşmesi beklenmemelidir. Ayrıca amaçların farklı zaman dilimlerinde kazandırılacağı unutulmamalıdır (Artan, 2001).

Müzik etkinlikleri normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu kadar özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların eğitiminde de farklı amaçlar için kullanılmaktadır (Grop vd, 2010) Fakat özel gereksinimli gruplara yönelik yapılan müzik etkinliklerinin bazı zorlukları bulunmaktadır. Artan (2001) bu zorlukları şu şekilde sıralamıştır:

1. Özel gereksinimli çocuklar göz kontağı kurmada zorluk çekebilirler,
2. Yönergeleri izlemede zorluk çekebilirler,
3. Kendilerine güvenleri az olabilir,
4. Verilen görevleri tek başına tamamlamada güçlükleri olabilir, yardım gerekebilir,
5. Belli bir süre oturmada problem yaşayabilirler,
- 6 Koordinasyonla ilgili sorunları olabilir,
7. Arkadaşlarına vurma, çalışmalar sırasında arkadaşları ile konuşma, arkadaşlarını rahatsız etme davranışları gösterebilirler,
8. Grup aktivitelerine katılma ve yürütmede zorluk çekebilirler,
9. Dil gelişimindeki gecikme nedeni ile soruları cevaplayamama, tek veya bir iki kelimelik cevaplar verme, şarkılara katılamama gibi problemler görülebilir.
10. Sorumluluk almada güçlük yaşayabilirler.

Grupla müzik etkinliklerinde yaşanan bu zorluklarla birlikte müzik etkinliklerinin öğrenci gelişimine uygun olarak sürdürüldüğü takdirde grup aktivitelerine katılma ve motivasyon gibi becerilerde artışlar görülebilmektedir. Özel gereksinimli çocuklarda müzik etkinlikleri, davranış problemlerinin azaltılmasında, konuşma bozukluklarının sağaltımında olumlu sonuçları olduğu da bilinmektedir (Grop vd, 2010).

Bu araştırmada zihinsel engelli öğrenci gruplarına 4 ay boyunca saz ve neyden oluşan müzikal aletler kullanılarak grup etkinlikleri düzenlenmiş ve etkinlik sonunda öğrenci velileriyle görüşülerek arkadaş ilişkiler geliştirmede müzik etkinliğinin önemi değerlendirilmiştir. Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin özellikle zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmede müzik etkinliklerinin değerlendirilmesine yönelik sınırlı araştırmaya rastlanmıştır. Ortaya çıkacak bulgular, sonuçlar ve önerilerin alan yazına büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmesinde müzik etkinliğinin önemini değerlendirmektir. Araştırmamızın alt amaçlarında ise zihinsel engelli bireyin ne tür müzikler dinlediğine, arkadaşları ile beraber düzenlenen müzik etkinliğine katılma durumuna, Saz ve Neyden oluşan aletlerin arkadaş ilişkisini geliştirmede önemine zihinsel engelli bireyin grupla şarkı söylerken gruba katılma durumuna, şarkı söylerken sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlama durumuna, arkadaşları ile birlikte müzik dinlerken rahatlayabilme durumuna ve şarkı veya türkü söylerken arkadaşları ile beraber ritim tutabilmeyle ilgili durumların ulaşılmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanma süreci ve verileri analiz süreci hakkında bilgiler verilecektir.

Araştırma Modeli

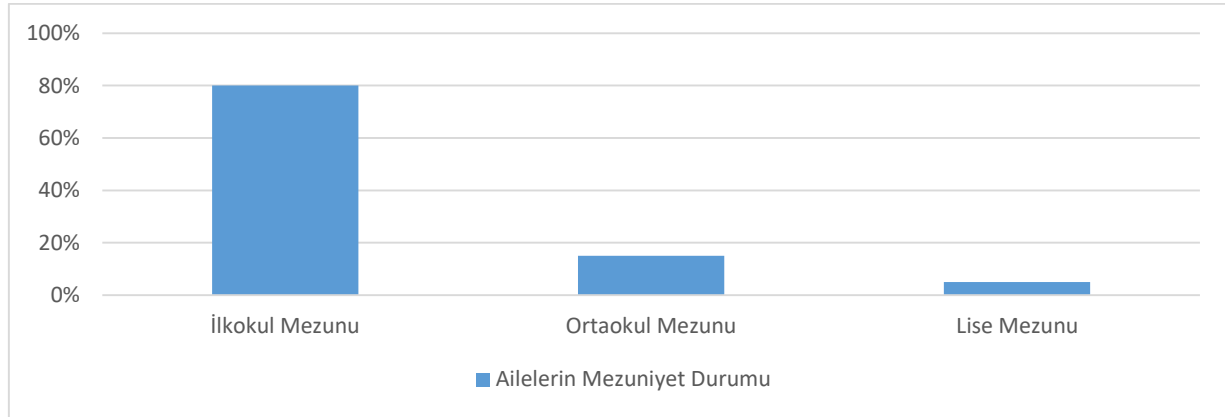
Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilerek görüşmeye katılan ailelerin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi bireyin kendisinde var olan sınırları çözmek ve kendi çabasıyla şekillendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere

geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir (Özdemir, 2010). Araştırmada aile görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile alınmış ve bu şekilde elde edilen verilerle daha iyi bir analiz sonucuna ulaşılabileceği amaçlanmıştır. Ailelerin hiçbir baskı altında kalmadan gerçek görüşlerine ulaşabilmek için katılımcıların rahatlığı açısından Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezindeki boş sınıflar seçilip birebir görüşmeler sağlanmıştır. Böylece rahat bir ortam oluşturularak velilerin kendi görüşlerini olduğu gibi aktarılması amaçlanmıştır.

Araştırma Grubu

Yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan katılımcı grubu 2015-2016 eğitim öğretim yılı Kahramanmaraş il merkezindeki Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çocukları bulunan 20 veliden oluşmaktadır. Görüşme öncesinde her veliye görüşmelerin gönüllülük esasına göre olduğu ve istedikleri zaman görüşmeyi durdurabilecekleri ve görüşme kayıtlarının bilimsel bir çalışmada kullanılacağı belirtilmiştir. Görüşmeye katılan velilerin tamamı (20: %100) evli olup katılımcıların büyük kısmı (16: %80) ilkokul mezunu, bir kısmı (3: %15) ortaokul mezunu biri ise lise mezunudur.

Grafik 1: Ailelerin Mezuniyet Durumu

Veri Toplama Aracı

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı görüşme sorularını hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak farklı yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir. Kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılı duruma getirmesini sağlayabilir (Türnüklü, 2000).

Görüşme soruları hazırlanırken alanda çalışan uzman öğretim üyeleri ile alanında uzman öğretmenlerle ön bir görüşme yapılmıştır. Konu ile ilgili alan yazın ayrıntılı incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda görüşme soruları hazırlanmıştır. Velilerle görüşme yapılırken görüşmenin sürdürülebilmesinde yol gösterici hatırlatıcılar kullanılmıştır. Plot çalışma sonrasında son bir düzeltme yapılarak aşağıdaki görüşme sorular hazırlanmıştır.

1. Çocuğunuz müzik dinliyor mu?
2. Hangi tür müziklerden hoşlanır?
3. Arkadaşları ile beraber düzenlenen herhangi bir müzik etkinliğine katılır mı?
4. Müzik etkinliklerinde kullanılan hangi müzikal aletlerin arkadaş ilişkilerinin iyileştirilmesinde daha fazla etkili olduğunuzu düşünüyorsunuz?
5. Grupla şarkı söylerken çocuğunuz gruba uyum sağlıyor mu?
6. Şarkı söylerken sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlayabiliyor mu?

7. Arkadaşları ile müzik dinlerken rahatladığımı düşünüyor musunuz?
8. Şarkı veya türkü söylerken arkadaşları ile beraber ritim tutar mı?
9. Müziğin çocuğunuzun arkadaş ilişkileri geliştirmesinde ne gibi faydaları olduğunu düşünüyorsunuz?
10. Arkadaşları ile beraber düzenlenen müzik etkinliği sonrasında arkadaş ilişkilerinde bir farklılık gözlemlediniz mi?

Verilerin Analizi

Zihinsel engelli 20 öğrencinin velisi ile yapılmış olan yarı yapılmış görüşmelerin sonucunda toparlanan kayıtların üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan nitel verilerin oluşturulması için özen gösterilmiştir. Her bir velinin görüşlerinin yer aldığı cevaplar değiştirilmeden olduğu gibi aktarılmıştır. Verilen cevaplar üzerinde anahtar kelimeler önce transkriptlere yazılmış daha sonra bu anahtar kelimeler dikkate alınarak analiz edilmiş alt temalar oluşturulmuştur. Her bir soruda yüzde ve frekans bilgileri oluşturularak ilgili cevaplar olduğu gibi aktarılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çünkü betimsel analiz, verilerin araştırma sorularını ortaya koyduğu temalara göre organize edilmesinde ve görüşme esnasında kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkan sağladığı için bu yöntem kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

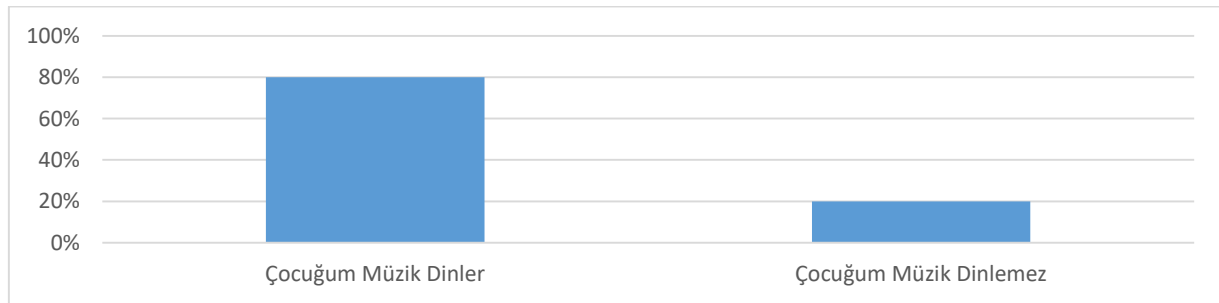
Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmesinde müzik etkinliklerinin önemi ile ilgili velilerle yapılan görüşmeler esnasında alınan nitel verilere dair bulgular, frekans ve yüzde değerleri belirtilmiştir. Zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmede müzik etkinliklerinin önemine ilişkin görüş ve öneriler grafiklerle birlikte analitik olarak analiz edilmiştir.

1. Zihinsel Engelli Çocukların Müzik Dinleme Durumu

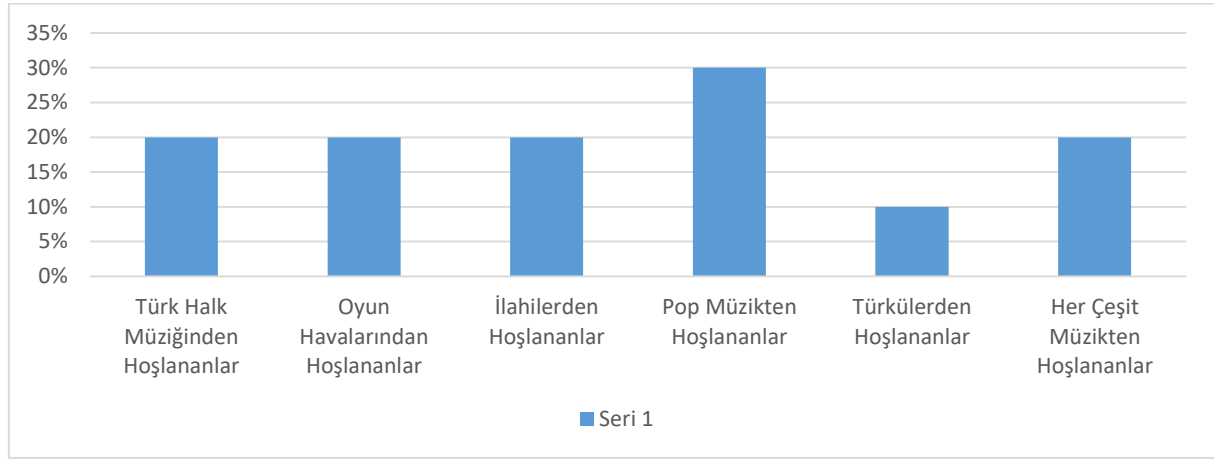
Görüşme yapılan ebeveynlerin yarısından fazlası (16:%80) özel eğitime muhtaç çocuklarının müzik dinlediklerini ve dinlemekten mutlu olduklarını belirtirken, (4: %20) si özel eğitime muhtaç çocuklarının müzik dinlemediklerini ve dinlemekten zevk almadıklarını belirtmiştir.

Grafik 2: Zihinsel Engelli Çocukların Müzik Dinleme Durumuyla İlgili Bulgular

2. Zihinsel Engelli Çocukların Hoşlandıkları Müzik Türleri

Görüşme yapılan zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin bir kaçı (4:%20) çocuklarının Türk Halk Müziğinden hoşlandığını ifade etmektedir. Ailelerden bir kısmı (4:%20) zihinsel engelli çocuklarının oyun havalarından hoşlandığını belirtirken bir kısmı ise (4: %20) İlahilerden hoşlandığını söylemektedir. Ailelerin bir kaçı çocuklarının (4: %20) her çeşit müzikten hoşlandığını, bir kısmı (6:%30) pop müzikten hoşlandığını, küçük bir kısmı ise (2:%10) türkülerden hoşlandığını belirtmiştir.

Grafik 3: Zihinsel Engelli Çocukların Hoşlandıkları Müzik Türleri

3. Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşları ile Beraber Düzenlenen Herhangi bir Müzik Etkinliğine Katılma Durumları

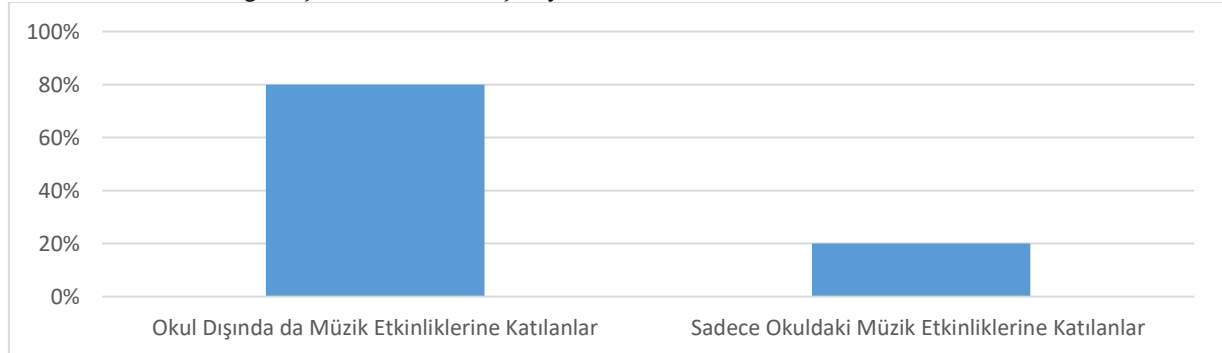
Görüşmeye katılan ailelerin yarısından fazlası (16:%80) okulda yapılan etkinliklerin yanında okul dışında arkadaşları ile beraber düzenlenen müzik etkinliklerine katıldıklarını ve bundan zevk aldıklarını ifade etmiştir. Onlara göre zihinsel engelli çocukları grup etkinliklerinde sosyal bir ortama kavuşuyor bu sebeple zihinsel engelli çocuklarının grup etkinliklerinden hoşlandığını belirtmişlerdir.

Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşüne yer verilmiştir.

“Daha önce yurt dışında katılmış ve arkadaşları ile beraber şarkı söylemişti. Uyum sağladığını düşünüyorum. Çocuğum grup etkinli esnasında nerde oturulur nerde kalkılır biliyor ve uyguluyor” (Veli 5).

Görüşmeye katılan ailelerden bir kısmı ise (4:%20) çocuklarının sadece okul içerisinde düzenlenen müzik etkinliklerine katıldığını belirtmiştir. Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşüne yer verilmiştir.

“Eskiden belediyenin düzenlemiş olduğu bir program vardı. Orada müzikal aletlerle etkinlik düzenlenirken çocuğum flüte ve davula karşı merakından dolayı etkinliğe katılırdı. Ancak şu an sadece okulda 4 ay düzenlenmiş olan müzik etkinliğine katıldı. onun haricinde okul dışında herhangi bir müzik etkinliğine katılmadı” (Veli 6).

Grafik 4: Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşlarıyla Birlikte Düzenlenen Müzik Etkinliklerine Katılma Durumu

4. Zihinsel Engelli Öğrencilere Yönelik Müzik Etkinliğinde Kullanılan Müzikal Aletlerin Arkadaş İlişkilerini Geliştirme Durumu

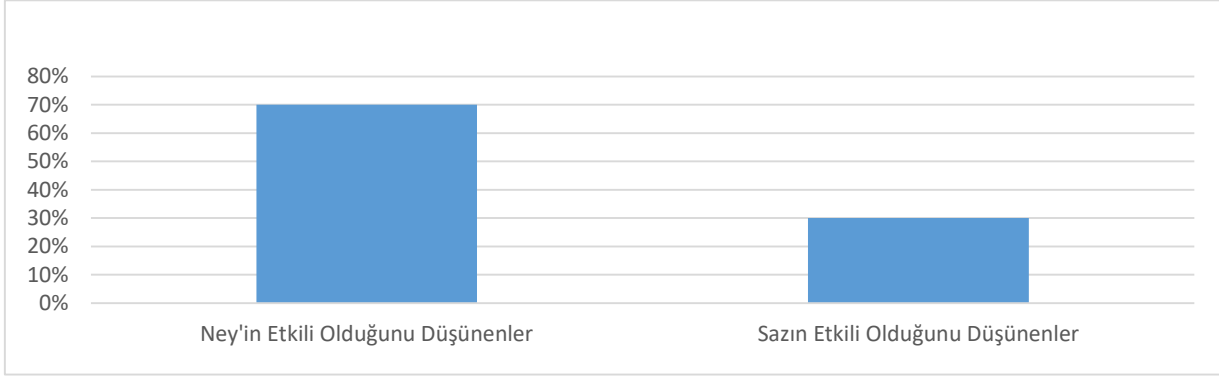
Görüşmeye katılan ailelerin yarısından fazlası (14: %70) etkinliklerde çalınan Ney'in zihinsel engelli çocuğunun arkadaş ilişkileri geliştirmesinde daha fazla faydalı olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda bu durumu gösteren veli görüşüne yer verilmiştir:

“Müzik etkinliklerinde farklı müzikal aletler kullanıldı bunlar arasında çocuğumun Ney ile rahatladığını ve stres attığını düşünüyorum. Hareketli ve davranış problemleri olan bir çocuğa sahibim. Bence çocuğum üzerinde Ney’in sakinleştirici bir özelliği var bu da hırçınlığının azalmasına sebep oluyor. Daha sakin kalması ilişkilerinde olumlu değişimler meydana getiriyor” (Veli 11).

Görüşmeye katılan ailelerden yarısından azı (6: %30) etkinliklerde çalınan sazın daha fazla etkili olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda bu durumu gösteren veli görüşüne yer verilmiştir:

“Çocuğum türküleri dolayısıyla saz eşliğinde söylenen müzikleri daha fazla seviyor. Saz etkinliklerinin daha hareketli ve etkileşimli olduğunu düşünüyorum” (Veli 7).

Grafik 5: Müzik Etkinliğinde Arkadaş İlişkilerini Geliştirmede Katkısı Olduğu Düşünülen Müzikal Aletler

5. Grupla Şarkı Söylerken Zihinsel Engelli Çocukların Gruba Uyum Sağlama Durumu

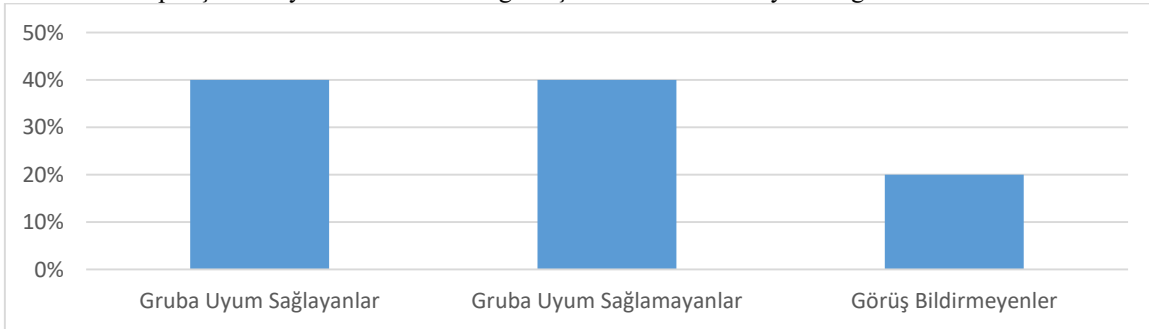
Görüşmeye katılan ailelerin yaklaşık yarısı (8:%40) zihinsel engelli çocuklarının grup etkinliklerine uyum sağlayamadıklarını belirtmiştir.

Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşüne yer verilmiştir.

“Grup etkinliğine katılmasıyla birlikte uyum sağlamak istiyor . İstek ve kabiliyetinin olmasına rağmen nefes probleminden dolayı uyum sağlamada sorun yaşıyor” (Veli 7).

Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (8:%40) zihinsel engelli çocuklarının grup etkinliklerine katıldıklarında gruba uyum sağlayabildiklerini ifade ederken, küçük bir kısmı (4:%20) bununla ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

Grafik 6: Grupla Şarkı Söylerken Zihinsel Engelli Çocukların Gruba Uyum Sağlama Durumu

6. Zihinsel Engelli Çocukların Müzik Etkinliği Esnasında Sesini ve Nefesini Arkadaşlarına Göre Ayarlayabilme Durumu

Görüşmeye katılan ailelerin yarısından fazlası (12: %60) sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlayamadığını belirtmiştir. Aşağıda bu durumu gösteren veli görüşüne yer verilmiştir:

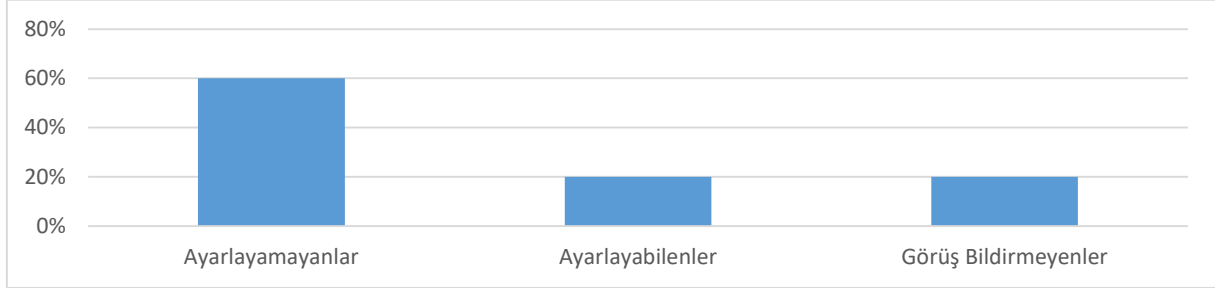
“Herhangi bir grup etkinliğinde sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlayamıyor bunun sebebi etkinlik esnasında verilen komutları ve yönergeleri dinlemiyor” (Veli 6).

“Çocuğumun dikkati çok çabuk dağıldığından dolayı etkinlik sürecinde sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlayamıyor” (Veli 3).

Görüşmeye katılan ailelerin küçük bir kısmı (4: %20) sesini ve nefesini arkadaşlarına göre ayarlayabildiğini belirtirken geriye kalan aileler ise (4: %20) bunu tam olarak bilemediğini ifade etmiştir.

Grafik 7: Zihinsel Engelli Çocukların Müzik Etkinliği Esnasında Sesini ve Nefesini Arkadaşlarına Göre Ayarlayabilme Durumu

7. Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşları İle Birlikte Müzik Dinlerken Rahatlayabilme Durumu

Görüşmeye katılan ailelerin büyük çoğunluğu (18: %90) arkadaşları ile birlikte müzik dinlerken çocuklarının rahatladıklarını ifade etmiştir.

Aşağıda bu durumu gösteren aile görüşlerine yer verilmiştir

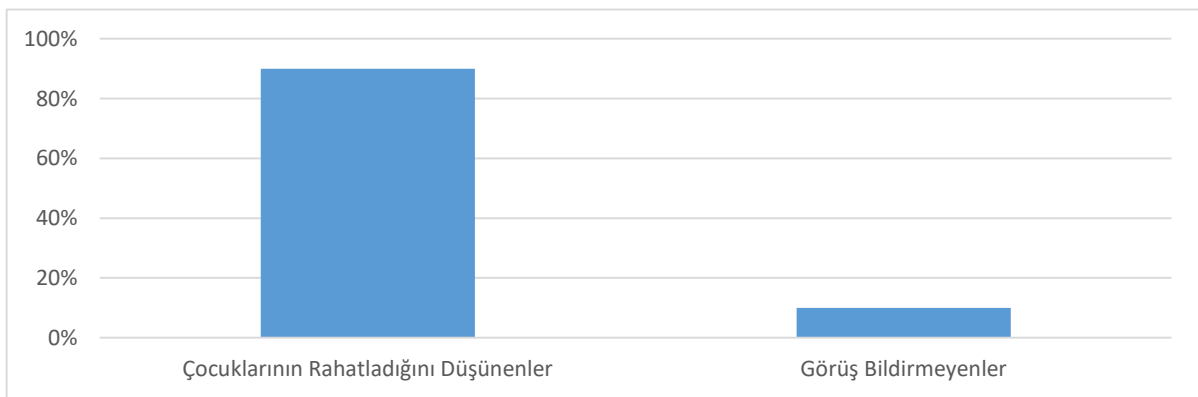
“Arkadaşları ile müzik dinlerken çocuğumun rahatladığını düşünüyorum. Müzik dinlerken fark ediyorum ki oğlum hem stres atıyor hem eğleniyor. Müziğin çocuğum üzerindeki rahatlatıcı etkisi her davranışına yansımaktadır” (Veli 1).

“Arkadaşları ile müzik dinledikten sonra rahatladığını düşünüyorum. Genelde sinirli olan çocuğum arkadaşları ile birlikte müzik dinledikten sonra sinirlerinin yatıştığını gözlemledim. Eve bile geldiğinde rahat hali dikkatimi çekmiştir. Okula karşı isteği de bu nedenle artıyor” (Veli 2).

Çocuğumun rahatladığını düşünüyorum çünkü çok daha mutlu oluyor. Daha eğlenceli bir ortamda olduğunu anlıyor ve mutlu oluşunun tepkisini veriyor. Mutlu olduğu için bu etkinliklere daha fazla katılmak istiyor, etkinliği huzurlu olarak sürdürebiliyor” (Veli 3).

Görüşmeye katılan ailelerden küçük bir kısmı (2: %10) çocuğunun müzik dinlerken rahatlama durumuyla ilgili bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Grafik 8: Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşları İle Birlikte Müzik Dinlerken Rahatlayabilme Duru

8. Zihinsel Engelli Çocukların Şarkı veya Türkü Dinlerken Ritim Tutma Durumu

Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (10: %50) çocukları şarkı veya türkü dinlerken ritim tutabildiklerini belirtmiştir. Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (6: %30) çocukları şarkı veya türkü dinlerken bazen ritim tuttıklarını belirtmiştir. Aşağıda bu durumu gösteren veli görüşüne yer verilmiştir.

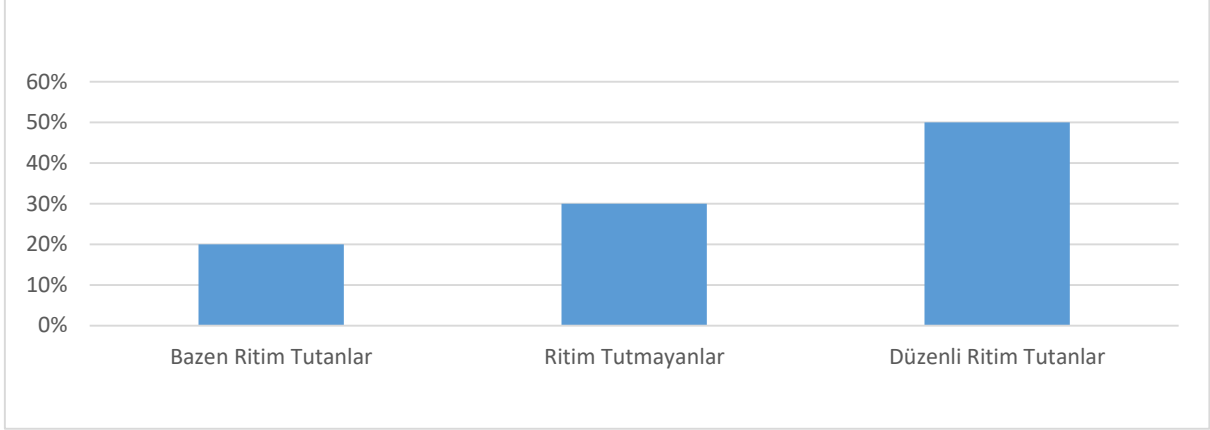

“Zihinsel engelli çocuğum şarkı veya türkü dinlerken alkışlar ve ritim tutar fakat çok fazla tutamaz kendisine alkışla demenizi bekler. Bunu genelde etkinlik sürecinde öğretmenleri yapar. Öğretmenler tarafından kendisine ritim tutması gerektiği söyleniyor” (Veli 16).

“Şarkı veya türkü dinlerken ritim olarak alkışlamayı tutardı çocuğum fakat büyüdükçe bunun sıklığı azaldı şu an bazen tutuyor bazen tutmuyor” (Veli 2).

Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (4: %20) şarkı veya türkü dinlerken çocuklarının ritim tutmadıklarını belirtmiştir.

Grafik 9: Zihinsel Engelli Çocukların Şarkı Veya Türkü Dinlerken Ritim Tutma Durumu

9. Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaş İlişkilerini Geliştirmede Müziğin Faydalarına İlişkin Aile Görüşleri

Görüşmeye katılan ailelerin büyük bir kısmı (16: %80) arkadaş ilişkilerinin gelişmesinde müziğin faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Aşağıda bu durumu açıklayan aile görüşlerine yer verilmiştir.

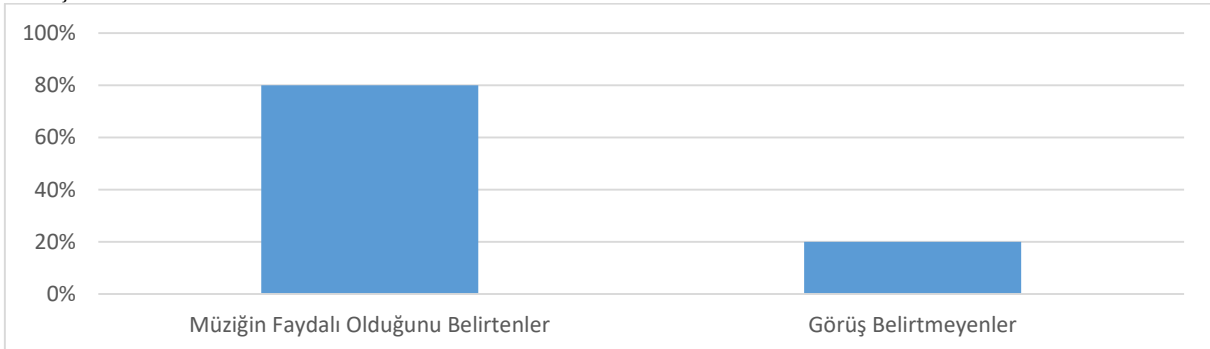
“Arkadaş ilişkilerini geliştirmede çocuğum için müziğin faydalı olduğunu düşünmekteyim. Burada uygulanan 4 aylık grupla müzik etkinliği neticesinde çocuğumun konuşma becerisinde ilerleme olduğunu fark ettim. Arkadaşlarıyla konuşma yoluyla iletişimden kaçınan oğlum eğitim sonrasında arkadaşları ile biraz daha konuşmaya çalıştığını gözlemledim” (Veli 5).

“Grupla müzik etkinliklerinden sonra arkadaşları ile daha fazla iletişime geçtiğini, arkadaşlarına daha fazla uyum sağladığını düşünüyorum. Sakinleştiğini düşünüyorum özellikle yalnız kaldığında sinirli olan çocuğum müzik etkinliklerinde sakinleştiğinden dolayı arkadaş ilişkilerine bu durum olumlu olarak yansdı” (Veli 4).

“Müziğin özellikle etkinliklerde Ney’in çocuğuma çok iyi geldiğini düşünüyorum etkinliklere katıldıkları arkadaşları ile de ilişkileri düzeliyor” (Veli 6).

Görüşmeye katılan ailelerin küçük bir kısmı (4: %20) arkadaş ilişkilerinin gelişmesinde müziğin faydaları hakkında görüş belirtmedi.

Grafik 10: Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaş İlişkilerini Geliştirmede Müziğin Faydalarına İlişkin Aile Görüşleri

10. Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşları ile Beraber Düzenlenen Müzik Etkinliği Sonrasında Arkadaş İlişkilerinde Meydana Gelen Farklılık Durumu

Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (14: %70) arkadaşları ile beraber düzenlenen müzik etkinlikleri sonrasında çocuklarının arkadaş ilişkilerinde iyileşme meydana geldiğini belirtmiştir.

Aşağıda bu durumu yansıtan veli görüşlerine yer verilmiştir.

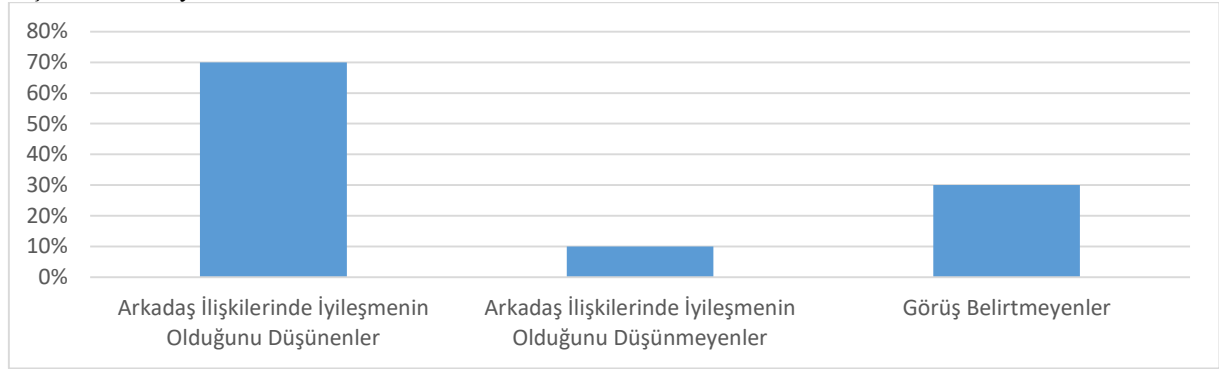
“Etkinliklere hangi arkadaşları ile katılmışsa o arkadaşları ile ilişkilerinde olumlu yönde ilerleme gördüm. Etkinliğe katıldığı arkadaşlarına yakınlaştığımı düşünüyorum” (Veli 5).

“Arkadaşları ile ilişkilerinde düzelmeler oldu. Grup etkinliklerinden zevk aldığı ve arkadaşları ile mutlu olduğu için o gün etkinlikte neler yaptıysa eve geldiğinde bizlere teker teker anlatırdı” (Veli 4).

“Müzik etkinliğine katıldığı arkadaşları ile muhabbetinin arttığını düşünüyorum” (Veli 1).

Görüşmeye katılan ailelerin bir kısmı (2; %10) arkadaş ilişkilerinde faydalar gözlemediği bir kısmı ise (4: %20) bu konu hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Grafik 11: Zihinsel Engelli Çocukların Arkadaşları İle Beraber Düzenlenen Müzik Etkinliği Sonrasında Arkadaş İlişkilerinde Meydana Gelen Farklılık Durumu

Tartışma

Çağdaş eğitim sisteminin amaçlarından biri, özel gereksinimli bireylerin toplum içerisinde var olmasını, olumlu arkadaşlık ilişkileri kurmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda grupla yapılan müzik etkinliklerinde ritim tutma, eşlik etme, grupla şarkı söyleme gibi çalışmaların arkadaşlık ilişkileri üzerindeki faydaları incelenmiştir. Çünkü insanların ilgi ve merakını çekmekte etkili bir araç olan müziğin duyguların şekillendirmesinde ki tesiri kabul edilmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde müziğin özel gereksinimli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklediği ve arkadaş ilişkilerini geliştirmede katkılar sağladığına ilişkin araştırmalara rastlanmaktadır. Örneğin Kim, Wigram ve Gold (2009) otistik çocuklar üzerinde yaptıkları bir araştırmada müzik terapisinin çocukların sosyal ve duygusal becerilerini arttırdığını, motivasyonlarını yükselttiğini dolayısıyla arkadaş ilişkilerinde olumlu gelişmeler kaydedildiği ifade edilmiştir. Bir başka çalışmada ise müziğin konuşma bozukluğunun tedavisinde etkili olduğu görülmüş ve bu durumun sosyal ilişkiler üzerinde faydalı olduğu ortaya çıkmıştır (Grob, Linden ve Osterman, 2010).

Müzik eğitimi, sosyal ve toplumsal ilişkileri geliştirmede önemli bir yere sahiptir. Özellikle arkadaş ilişkilerini geliştirmede müziğe dayalı aktivitelerin olumlu katkılar sağladığı geçmiş araştırmalarda görülmektedir. Grupla müzik etkinliği gibi sosyal aktiviteler çocuklarda problem çözme, karar verme, dikkat ve koordinasyon kazanma gibi beceriler kazandırırken aynı zamanda bir gruba dahil olma ve grup kimliği oluşturma yönüyle de olumlu etkileri görülmektedir (Harrison, 2011). Bu sonuçlar göz önüne alındığında müziğin arkadaş ilişkilerini ve özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve toplumsal uyum becerilerini geliştirmelerinde

katkılar sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma bulguları geçmiş araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda görüşmeye katılan aileler müzik etkinliği öncesinde zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkilerinin istenen düzeyde olmadığını ifade etmiştir. Zihinsel engelli öğrencilerden birçoğunun arkadaşlarıyla aynı ortamda bulunmasına rağmen iletişim kurmadığı, kendi eşyalarını arkadaşları ile paylaşmadığı ve düzenli olarak arkadaşlarıyla oyunlar oynamadığı belirtilmiştir. Arkadaşları ile iletişim kurabilen zihinsel engelli bireylerin ise bunu uzun süre devam ettiremediği ifade edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucuna göre müziğin bireyler üzerinde var olan olumlu etkisinin zihinsel engelliler üzerinde de olduğu görülmüştür. Zihinsel engelli bireylerin büyük bir kısmının müzikten hoşlandığı ortaya çıkmıştır. Bu bireyler enstrüman seslerine özellikle bunlardan Ney'e karşı olumlu tepkiler vermiştir.

Müzik etkinliği esnasında zihinsel engelli öğrencilerin arkadaşlarıyla etkileşim kurduğu gözlemlenmiştir. Etkinliğe katılan zihinsel engelli bireylerin müzik dinlerken rahatladığı ortaya çıkmıştır. Veliler çocuklarının müzik etkinlikleri sonrasında daha sakin olduklarını, hem arkadaşları ile hem de ebeveynleri ile daha pozitif ilişkiler kurabildiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte müzik etkinliği sonrasında zihinsel engelli bireylerin eğlendiği ve mutlu olduğu da ifade edilmiş, bu durumun arkadaş ilişkilerine olumlu yansıdığını belirtilmiştir. 4 aylık müzik etkinliği sonunda zihinsel engelli öğrencilerin dikkat ve algı problemlerinde azalmalar olduğu, akranlarıyla iletişim kurma düzeyinde artışlar meydana geldiği görülmüştür. Bu durumun arkadaş ilişkilerine de yansıdığını ifade eden aileler müzik etkinliklerinin sürdürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Zihinsel engelli öğrenciler etkinlik öncesine nispeten okula daha istekli geldikleri ifade edilmiştir. Ayrıca grupla müzik etkinliği sebebiyle öğrencilerin öğretmenleriyle iletişiminde de artışlar meydana geldiği görülmektedir. Akran ilişkilerinde problem yaşandığı gözlemlenen zihinsel engelli öğrenciler, grupla müzik etkinliği sonrası ilişkilerinde önemli derecede iyileşmeler sağlandığı belirtilmiştir.

Müzik etkinliğinin zihinsel engelli bireylerin sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Grupla müzik etkinliğinin konuşma becerilerinin gelişmesine de katkı sağladığı görülmüştür. Özellikle hiperaktif ve davranış bozukluğu olan hafif derece zihinsel engelli bireylerde 'Ney' kullanılarak yapılan müzik etkinliklerinin çocukların sakinleşmesine ve daha az problem davranışlar sergilemesine katkı sağladığı veliler tarafından belirtilmiştir. Müziğe dayalı etkinlikler özel gereksinimli çocukların arkadaş ilişkileri üzerinde olumlu katkılar sağladığı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde özel eğitim okullarında, özel gereksinimli çocukların eğitim gördüğü rehabilitasyon merkezlerinde müzik etkinliklerinin daha sık kullanılması zihinsel engelli çocuklar açısından önemli olduğu söylenebilir. Okulda yapılan müzik etkinliklerinde müzikal aletler kullanılmalıdır. Özellikle Ney ve Saz gibi müzikal aletler grup etkinliklerine dahil edilmelidir. Müzik etkinliklerinin zihinsel engelli bireylerin eğitiminde daha fazla yer alması için ailelere ve öğretmenlere yönelik eğitim seminerleri verilmelidir. Ayrıca eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümlerinde müzik derslerine daha sık yer verilmelidir. İleriki araştırmalarda müzik etkinliklerinin duygusal davranışsal bozukluğu olan, dawn sendromlu, otizmlı, ve diğer engel grubundaki çocukların arkadaşları ile ilişkileri üzerinde etkisine yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir. Müzik etkinliklerinin farklı engel grubundaki öğrencilerin arkadaş ilişkilerine katkısıyla ilgili aile ve öğretmen görüşleri alınabilir.

Kaynakça

- Artan, İ. (2001). Engelli çocukların eğitiminde etkili bir teknik: Müzik. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 44.
- Birkan, I. (2014) Müzikle Tedavi, Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları, Ankara Akupunktur ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi, 39-40

- Blythe, S. G. (1998). Music Matters. *Music Teacher*, Vol:77, No:9, 43
- Davis, R. (1997) "Traditional Arab Musical Ensembles in Tunis: Modernizing al-Turath in the Shadow of Egypt," *Asian Music*, Vol. XXVIII, 73-108
- Demir, M ve Özdemir, M (2010) Friendship, need satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 11, 2, 243-259.
- E. Bilgehan, 116 (2014) Özel Eğitimde müziğin kullanımı ve Türkiye'den uygulama örnekleri, *Procedia - Social and Behavioral Science*, 2594
- Fehr, B. (1996). *Friendship processes*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Finn, J. (1989). Withdrawing from school. *Review of Educational Research*,
- Giddens, J., Gloeckner, G.W., 2005. The relationship of critical thinking to performance on the NCLEX-RN®. *Journal of Nursing Education* 44 (2), 85.
- Gordon, F. C. (2010). School belonging: An exploration of secondary students' perceptions of life at school. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Washington, Washington.
- Greene, J. (2006). Sounds Good: Hospital Uses Music To Calm Nervous Patients, *Health Facilities Management, Health & Medical Complete*, Jan; 19, 1, 3.
- Grob, W., Linden, U. & Osterman, T. (2010). Effects of music therapy in the treatment of children with delayed speech development - results of a pilot study. *BMC Complement Altern Med v.10; 2010*
- Gülay, H. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Güvenç, R. (1993) *Türk Musikisi Tarihi ve Türk Tedavi Musikisi*, Metinler Mat-baa, İstanbul, s:10.
- Harrison, C. (2011). An Integrated Approach to Music in the Curriculum. In *Making Music in the Primary School*. (Ed.) Nick Beach, Julie Evans & Gary Spruce. London & New York: Routledge
- Horuz, D. (2014), Göğüs Hastalıkları Servisinde Yatan Koah Hastalarında Müzik Terapisinin Anksiyete ve Bazı Klinik Bulgulara Etkisi, *Bület Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış YL. Tezi, Zonguldak*, 26
- Kim, J. Wigram, T & ve Gold, C. (2009). Emotional, motivational and interpersonal responsiveness of children with autism in improvisational music therapy. *The National Autistic Society*, Volume: 13 issue: 4, page(s): 389-409.
- Marshall, O. W. And Tomcala, M. (1981). *Effects Of Different Genres Of Music On Stress Levels*, English Document (Ed) 13.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323- 343.
- Qualifications and Curriculum Authority (1999). *The review of the National Curriculum in England: 4The consultation materials*. London: QCA
- Raffini, J.P. (1993). *Winners without losers: Structures and strategies for increasing student motivation to learn*. Boston: Allyn and Bacon.
- R. Davis, (2005) "Music Education and Cultural Identity", *Educational Philosophy and Theory*, volume 37, number 1, 47-63; A. Uçan, *Müzik Eğitimi*, 2. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara-1997.
- Silverman, M.J. (2003). Music Therapy And Clients Who Are Chemically Dependent: A Review Of Literature And Pilot Study, *The Arts In Psychotherapy*, 30
- Somakçı, P. (2003). Türklerde Müzikle Tedavi, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, 131-140.
- Şahin, M, Duman, R, (2008) *ÇTTAD*, VII/16-17, 261-263
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6 (24), 543- 559.
- Uçan, A. (1994). *Müzik Eğitimi*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

-
- Uslu, F, (2012) İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okula Yönelik Aidiyeti: Öğretmen-Öğrenci İlişkisi, Akran İlişkisi Ve Aile Katılımının Rolü
- Yager, J. (2002) Arkadaşlık acıtmaya başladığında, (Çev: Aslı Mercan), Beyaz Balina Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
-